

Jan Basta

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-4572-9589

**DOPUSZCZALNOŚĆ APELACJI POWODA OD WYROKU
ZAOZNEGO UWZGLĘDNIĄJĄCEGO POWÓDZTWO –
UWAGI *DE LEGE LATA, DE LEGE FERENDA*****Wprowadzenie**

W wypadkach wskazanych przez ustawę sąd może lub jest zobligowany do wydania wyroku zaoczego (art. 339 § 1 k.p.c.¹ oraz 340 § 1 k.p.c.). Wyrok zaoczny jest jednak odstępstwem od reguły rozpoznawania spraw w ramach procesu cywilnego, która to zakłada aktywny udział stron sporu. Zasadniczym sposobem zaskarżenia przez powoda wyroku zaoczego (w przypadku oddalenia powództwa w całości lub w części) jest apelacja, która rozpoznawana jest w ten sam sposób jak w przypadku wyroku kontradyktoryjnego. Problematiczne z kolei wydaje się wniesienie oraz rozpoznanie apelacji powoda od wyroku zaoczego, który uwzględnia powództwo w całości. Przepisy k.p.c. nie normują całościowo sposobu zaskarżenia przez powoda wyroku zaoczego, który w pełni wyczerpuje jego roszczenia.

Ustawodawca przewiduje bowiem wniesienie apelacji od wyroku zaoczego uwzględniającego powództwo (art. 343 § 2 k.p.c.), jednak bez doprecyzowania sposobu wniesienia środka zaskarżenia oraz możliwych rozstrzygnięć sądu odwoławczego. W myśl przywołanej regulacji termin do wniesienia apelacji przez powoda od wyroku zaoczego niepodlegającego uzasadnieniu biegnie od dnia doręczenia orzeczenia. Równocześnie nie przewidziano w omawianym przypadku możliwości złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku zaoczego, który w całości wyczerpuje żądanie strony inicjującej spór. Powyższa podstawa nie różnicuje także formy zaskarżenia wyroku kontradyktoryjnego i wyroku zaoczego². To z kolei rodzi pytanie, czy jest możliwe wniesienie apelacji przez powoda od wyroku zaoczego uwzględniającego powództwo w całości, oraz o treść ewentualnych rozstrzygnięć sądu odwoławczego.

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. 2023, poz. 1550 ze zm.), dalej: k.p.c.

² Orzeczenie SN z dnia 4 marca 1937 r., sygn. C I 1072/36, LEX nr 1633553.

Istota i przesłanki wydania wyroku zaocznego

Zasadniczym sposobem rozstrzygnięcia procesu cywilnego jest wydanie przez sąd kontradiktoryjnego wyroku³. W modelowym przykładzie procesu sporządzenie orzeczenia przez organ orzekający poprzedzone jest zbadaniem materiału dowodowego przedstawionego przez strony oraz analizą ich stanowisk i twierdzeń. Model ten zakłada równomierną aktywność procesową dwóch przeciwstawnych podmiotów procesu. Wzorcowy przykład procesu cywilnego napotyka przeszkody, kiedy pozwany, zamiast aktywnie uczestniczyć w procesie, przejawia bierność procesową. Wówczas uniemożliwia to realizację zasady kontradyktryjności procesu, bowiem sąd posiada jedynie materiał procesowy przedstawiony przez powoda⁴. Reakcją ustawodawcy na bierność pozwanego w procesie cywilnym stanowi instytucja wyroku zaocznego. Jest ona wyrazem założenia, że bezczynność pozwanego nie może wyłączać możliwości załatwienia sprawy przez stronę, która bierze aktywny udział w procesie⁵. Na pozwanym ciąży bowiem obowiązek wdania się w spór co do istoty sprawy⁶. Przy czym zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie wdanie się w spór co do istoty sprawy polega nie tylko na wygłoszeniu utartych formułek, ale również na przedstawieniu stanowiska sprzecznego z żądaniem pozwu⁷. Także w orzeczeniach Sądu Najwyższego wskazano, że dla przyjęcia, że strona pozwana mimo stawienia się na rozprawie nie wzięła w niej udziału, nie jest bynajmniej konieczne, aby zachowywała się ona w sposób zupełnie bierny, lecz wystarcza, że zaniechała ona podjęcia jakichkolwiek czynności świadczących o jej aktywnym działaniu w sprawie⁸. Zaniechanie przez pozwanego swojej procesowej powinności będzie skutkowało wydaniem wyroku zaocznego. Przy czym jak zaznaczono powyżej, obrona pozwanego w procesie powinna mieć konkretny charakter. Pozwany mianowicie winien jasno wyrazić swoje stanowisko w sprawie oraz konsekwentnie je popierać w toku procesu.

W k.p.c. można wyróżnić dwie przesłanki wydania wyroku zaocznego: fakultatywną oraz obligatoryjną. Stosownie do art. 339 § 1 k.p.c. sąd może wydać wyrok zaoczny, gdy pozwany w wyznaczonym terminie nie złożył odpowiedzi na pozew. Użyte przez ustawodawcę wyrażenie *sąd może* wskazuje na fakultatywność wydania wyroku zaocznego przez sąd w przypadku niezłożenia przez pozwanego odpowiedzi na pozew w ustawowym terminie. Jednak pomimo nawet niezłożenia odpowiedzi na

³ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016, s. 289.

⁴ A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, s. 1417.

⁵ K. Weitz, *Wyrok zaoczny oddalający powództwo*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 3, s. 28.

⁶ K. Borzemska [w:] *Postępowanie cywilne w teorii i judykaturze*, red. I. Gil, Warszawa 2020, s. 316.

⁷ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 28 marca 2018 r., sygn. V AGa 24/18, LEX nr 2617867.

⁸ Orzeczenie SN z dnia 21 lipca 1958 r., sygn. 1 CR 562/58, RPEiS 1959, nr 3, poz. 346.

pozew sąd może w dalszym ciągu prowadzić postępowanie, np. w przypadku, gdy odpowiedź na pozew została złożona z uchybieniem dwutygodniowego terminu. Obligatoryjna przesłanka wydania wyroku zaocznego została wskazana w art. 340 § 1 k.p.c., kiedy mimo niezłożenia odpowiedzi na pozew skierowano sprawę do rozpoznania na rozprawie, a pozwany nie stawił się na tę rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze w niej udziału. Ustawodawca w przywołanym artykule, odmiennie niż w przypadku art. 339 § 1 k.p.c., rozstrzygnął, że „sąd wyda wyrok zaoczny”, co jednoznacznie wskazuje na obligatoryjny charakter art. 340 § 1 k.p.c.

Odmienne także został ukształtowany sposób wydania wyroku zaocznego. Sąd fakultatywnie wyrok zaoczny może wydać na posiedzeniu niejawnym stosownie do art. 339 § 1 k.p.c. Obligatoryjne wydanie wyroku zaocznego następuje natomiast na rozprawie, na której nie stawił się pozwany lub pomimo stawienia się nie bierze w niej aktywnego udziału.

Wyroki zaoczne można podzielić na wyrok zaoczny uwzględniający powództwo w całości, wyrok zaoczny uwzględniający powództwo w części oraz wyrok zaoczny oddalający powództwo. Uwzględnienie powództwa w całości czy też częściowo następuje, kiedy sąd uzna roszczenie za uzasadnione odpowiednio w całości lub w części. Odmienne zaś, gdy sąd uzna żądania powoda za bezzasadne, następuje oddalenie powództwa. Zasadą wynikającą z art. 339 § 2 k.p.c. w przypadku wyroków zaocznych jest to, że sąd przyjmuje za prawdziwe twierdzenia powoda o faktach zawarte w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu. Przy czym sąd zobligowany jest do oceny tez powoda pod kątem tego, czy budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa. Wątpliwości, o których mowa powyżej, uzasadniać mogą przede wszystkim wewnętrzne sprzeczności między faktami przytaczanymi przez powoda, (np. fakty wzajemnie się wykluczają lub są niezgodne), niespójność logiczna lub sprzeczność twierdzeń z zasadami doświadczenia życiowego (powoływanie faktów nieprawdopodobnych w świetle zasad doświadczenia życiowego). Nadto przyjmuje się, że uzasadniać wątpliwości będzie sprzeczność twierdzeń z faktami znanymi powszechnie lub znanymi sądowi z urzędu⁹. Istotne jest jednak, że sam fakt wydania przez sąd wyroku zaocznego nie przesądza z góry o uwzględnieniu powództwa. Z powyższych bowiem względów powództwo może okazać się nieuzasadnione w części bądź też w całości, co będzie skutkowało odpowiednim oddaleniem roszczenia.

Zaskarżenie przez powoda wyroku zaocznego oddalającego powództwo w całości bądź w części

Apelacja stanowiąca środek zaskarżenia orzeczeń co do istoty polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy przez sąd drugiej instancji na skutek skargi

⁹ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 5 czerwca 2020 r., sygn. I ACa 31/20, LEX nr 3109810.

strony i w określonych przez nią granicach. Chodzi nie tylko o przeprowadzenie kontroli zaskarżonego orzeczenia pod względem merytorycznym i prawnym, ale również o poczynienie przez sąd drugiej instancji własnych ustaleń faktycznych¹⁰.

Zasadą jest, że powodowi przysługuje apelacja od wyroku zaocznego oddalającego powództwo w całości czy też w części. Na skutek zmian dokonanych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie k.p.c.¹¹ wniesienie apelacji uzależniono od poprzedzenia środka zaskarżenia złożeniem skutecznego wniosku o uzasadnienie orzeczenia. Zgodnie z art. 369 § 1 k.p.c. apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok, w terminie dwutygodniowym od doręczenia stronie skarżącej wyroku z uzasadnieniem. W przypadku wyroków zaocznych uzasadnienie sporządzane jest w przypadku oddalenia powództwa w całości albo części i uzależnione jest od złożenia przez powoda stosownego wniosku o uzasadnienie (art. 342 k.p.c.). Treść przywołanego artykułu jasno wskazuje, że powód nie może żądać uzasadnienia wyroku, w którym uwzględniono jego powództwo w całości. Jednak mając na uwadze art. 343 § 2 k.p.c., jeżeli wyrok nie podlegał uzasadnieniu, termin do wniesienia przez powoda apelacji biegnie od dnia jego doręczenia. Powyższy przepis stanowi zatem wyjątek od zasady wskazanej w art. 369 § 1 k.p.c., zgodnie z którą apelację od wyroku sądu pierwszej instancji wnosi się w terminie dwóch tygodni od dnia doręczenia odpisu orzeczenia z uzasadnieniem.

Jak zasygnalizowano wyżej, oczywiste jest, że powód może wnieść apelację od wyroku zaocznego oddalającego powództwo. Zdaniem K. Weitzta potwierdzenie dla uprawnienia powoda znajduje oparcie w art. 367 § 1 k.p.c. oraz art. 342 k.p.c.¹² Apelację wnosi się w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia powodowi wyroku zaocznego wraz z uzasadnieniem. Zdaniem A. Gałas dwutygodniowy termin do wniesienia apelacji od wyroku zaocznego oddalającego powództwo odnosi się także do przypadków, gdy powód nie żądał uzasadnienia wyroku¹³. Zgodnie z art. 367 § 2 k.p.c. apelację od wyroku sądu rejonowego rozpoznaje sąd okręgowy, a od wyroku sądu okręgowego jako pierwszej instancji – sąd apelacyjny.

Powyższe oznacza, że powodowi przysługuje apelacja od wyroku zaocznego, w którym oddalono jego żądanie w całości czy też w części. Powód zatem powinien zgłosić wniosek o uzasadnienie wyroku, a następnie w dwutygodniowym terminie od otrzymania orzeczenia z uzasadnieniem wnieść apelację. Na skutek ostatnich zmian w k.p.c. wątpliwe wydaje się wniesienie apelacji od wyroku

¹⁰ T. Ereciński, *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020, s. 21.

¹¹ Ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.), dalej: zm.k.p.c.

¹² K. Weitz, *Wyrok zaoczny...*, s. 41.

¹³ A. Gałas [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505³⁹*, t. I: *Art. 343 k.p.c.*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Legalis, nb. 3.

zaocznego, która nie została poprzedzona wnioskiem o uzasadnienie. Istnieje co prawda przepis szczególny wskazujący na możliwość wniesienia apelacji bez dopełnienia powyższego wymogu, jednak budzi on pewne wątpliwości.

Możliwość wniesienia apelacji przez powoda od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w całości

Tytułem wstępu do dalszych rozważań należy wskazać, że w doktrynie postępowania cywilnego istnieje spór co do konieczności istnienia pokrzywdzenia (*gravamen*) czy też interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia¹⁴. Zdaniem M. Śladkowskiego za pokrzywdzenie strony należy uznać sytuację, kiedy sąd w wyroku nie podziela (choćby w części) jej żądań¹⁵. Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazano, że apelację może wnieść strona niezadowolona z rozstrzygnięcia sądu, a więc tylko ta strona, której żądania i wnioski nie zostały uwzględnione¹⁶. W mojej ocenie istnienie pokrzywdzenia strony jest istotne w kontekście zaskarżenia przez nią orzeczenia. Trudna do wyobrażenia wydaje się sytuacja, gdy strona, której stanowisko sąd podziela, miałaby je później kwestionować. Nie można także tracić z pola widzenia faktu, że wymogi formalne apelacji jasno wskazują, że ma ona zawierać wniosek o zmianę lub uchycenie wyroku (art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c.). Skoro w wyroku zaocznym uwzględniającym powództwo sąd przyjmuje twierdzenia powoda za prawdziwe, to co do zasady powód nie ma „pokrzywdzenia”, które jest warunkiem wniesienia apelacji.

Odnosząc powyższe do omawianego problemu zaskarżenia wyroku zaocznego, należy wskazać (jak zaznaczono wyżej), że powodowi przysługuje apelacja od wyroku zaocznego, który oddała powództwo w całości bądź w części. Skoro sąd w całości uwzględnia wnioski i żądania powoda, to nie istnieje wówczas „pokrzywdzenie” strony powodowej spowodowane nieuwzględnieniem pozwu. Problematyczne z kolei jest zaskarżenie przez powoda wyroku zaocznego, który w całości pokrywa się z żądaniami pozwu. Ustawodawca, normując problematykę zaskarżenia wyroku zaocznego, nie uwzględnił przypadków, gdy powód mimo satysfakcjonującej decyzji procesowej chce ją zaskarżyć. Z uwagi jednak na powyższe rozważania w zakresie interesu prawnego co do zaskarżenia orzeczenia wniesienie apelacji przez powoda od wyroku zaocznego, który podziela jego roszczenia, wydaje się na pierwszy rzut oka niedopuszczalne. Taki wniosek należy wysnuć z omawianych rozważań.

¹⁴ T. Wiśniewski, *Apelacja w postępowaniu...*, s. 81.

¹⁵ M. Śladkowski, *Apelacja i zażalenie w postępowaniu cywilnym po zmianach dokonanych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r.*, „Roczniki Prawa i Administracji” 2020, nr 4, s. 186–187.

¹⁶ Postanowienie SN z dnia 10 stycznia 2002 r., sygn. I CZ 197/01, LEX nr 559926.

Równocześnie na mocy zmian wynikających z reformy postępowania cywilnego dokonanej nowelizacją z 2019 r. uzależniono wniesienie apelacji od poprzedzenia jej skutecznym wnioskiem o uzasadnienie wyroku. Na pierwszy rzut oka zatem skoro wyrok zaoczny uzasadnia się tylko w określonych przypadkach, to powód co do zasady nie może wnieść apelacji od wyroku uwzględniającego powództwo. Wyrok bowiem w tym przypadku nie podlega uzasadnieniu, zatem sąd, otrzymawszy taki wniosek, jest zobligowany do jego odrzucenia.

Stanowisko doktryny w zakresie apelacji powoda od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo jest rozbieżne. Zdaniem przywołanej powyżej A. Gałas powód od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo nie może wnieść apelacji¹⁷. W podobnym tonie wypowiada się B. Kaczmarek-Templin, wskazując, że powód, uzyskawszy orzeczenie zgodne z jego żądaniem, nie ma interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia, a zatem apelacja mu nie przysługuje¹⁸. M. Cichorska natomiast argumentuje, że skoro warunkiem *sine qua non* wniesienia apelacji jest poprzedzenie środka zaskarżenia wnioskiem o uzasadnienie, to powodowi w przypadku uwzględnienia powództwa w całości apelacja nie przysługuje, bowiem sąd nie uzasadnia tego rodzaju wyroku¹⁹. Przy czym ta sama autorka wskazuje, że powód może mieć interes prawny w zaskarżeniu wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo obarczonego wadą nieważności oraz gdy na skutek zmiany okoliczności wydany wyrok nie będzie mógł być wykonany²⁰. Z kolei M. Manowska podnosi, że powodowi w przypadku uwzględnienia powództwa wyrokiem zaocznym przysługuje apelacja wówczas, gdy wyrok został wydany w warunkach nieważności²¹. Wspomniana autorka wskazuje, że ze względu na interes publiczny istnieje uzasadnienie dla rozpoznania apelacji od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo²².

Z przywołanymi poglądami doktryny nie sposób się spierać. Przede wszystkim należy wskazać, że powód nie może domagać się uzasadnienia wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo. Oznacza to zatem, że zasadniczo z formalnych względów nie może on skutecznie wnieść apelacji od wyroku zaocznego. Skuteczne złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku i doręczenie

¹⁷ A. Gałas [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505*³⁹, t. I: Art. 343 k.p.c., red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Legalis, nb 3.

¹⁸ B. Kaczmarek-Templin [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019, s. 245.

¹⁹ M. Cichorska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz 2020*, red. P. Rylski, Warszawa 2022, Legalis, komentarz do art. 342, nb. 9–10.

²⁰ *Ibidem*, Legalis, komentarz do art. 343, nb. 7–8.

²¹ M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: Art. 1–477(16), red. M. Manowska, Warszawa 2021, s. 1057.

²² *Ibidem*.

go wraz z uzasadnieniem jest co do zasady warunkiem koniecznym do rozpoczęcia biegu terminu do wniesienia apelacji, a zatem i do jej złożenia. Wspomniana zasada oparta jest na założeniu, że bez skutecznego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia strona lub uczestnik postępowania nie uzyskują prawa do wniesienia któregoś z tych środków odwoławczych²³. Uzasadnienie zatem wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w całości z uwagi na treść art. 342 k.p.c. jest niedopuszczalne i wniosek taki podlega odrzuceniu (art. 328 § 4 k.p.c.). Przy czym pomimo braku możliwości złożenia takiego wniosku o uzasadnienie wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo nie powoduje to, że apelacja od takiego wyroku jest formalnie niedopuszczalna. Należy zatem odrzucić tezę, że brak wniosku o uzasadnienie takiego orzeczenia powodowałby niedopuszczalność apelacji.

Wyjątek od tego problemu stanowi art. 343 § 2 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli wyrok nie podlegał uzasadnieniu, termin do wniesienia przez powoda apelacji biegnie od dnia jego doręczenia. Literalna treść powołanego przepisu wskazywałaby na to, że powód niezależnie od tego, czy powództwo zostało uwzględnione w całości, czy też w jakimkolwiek zakresie oddalone, ma prawo do wniesienia apelacji. Zdaniem A. Jakubeckiego, który podziela stanowisko, zgodnie z którym powodowi nie przysługuje apelacja od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w całości, treść art. 343 § 2 k.p.c. należałoby rozumieć w ten sposób, że powód może zaskarżyć wyrok zaoczny, choćby nie złożył wniosku o sporządzenie uzasadnienia, a termin do wniesienia apelacji biegnie wtedy od dnia doręczenia wyroku powodowi²⁴. Przywołany autor wskazuje również, że w jego odczuciu nie to było intencją ustawodawcy²⁵. Stanowisko A. Jakubeckiego należy w całości podzielić. Powód bowiem, co wielokrotnie podkreślano, nie ma interesu prawnego w zaskarżeniu korzystnego dla siebie orzeczenia (zgodnego z jego roszczeniem). Z kolei jak wynika z przytoczonego powyżej orzecznictwa, interes prawny jest kluczowy w zaskarżeniu orzeczenia. Równocześnie, co już zasygnalizowano, powód musiałby w apelacji wnieść o zmianę lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia, które zostało wydane zgodnie z jego żądaniem. Taka sytuacja nie znajduje co do zasady uzasadnienia. Pozostawienie zatem wyjątku od zasady poprzedzenia apelacji przez złożenie wniosku o uzasadnienie, w postaci art. 343 § 2 k.p.c., nie znajduje podstaw. Skoro ustawodawca ogranicza możliwość uzasadnienia wyroku zaocznego do wskazanych w ustawie wypadków, tak samo powinien ograniczyć możliwość zaskarżenia wyroku zaocznego. Oznaczałoby to pewne usystematyzowanie przepisów i konsekwencję ustawodawcy zapoczątkowaną reformą wprowadzoną zm.k.p.c.

²³ Uchwała SN z dnia 26 października 2021 r., sygn. III CZP 55/20, OSNC 2022, nr 3, poz. 23.

²⁴ A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, s. 1471.

²⁵ *Ibidem*.

Apelacja od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo jest co do zasady dopuszczalna, gdyż nie jest uzależniona od złożenia uprzednio wniosku o uzasadnienie. Przy czym jedyny skuteczny wypadek dopuszczalności apelacji od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo jest – w ślad za M. Manowską oraz M. Cichorską – warunkowany jest wystąpieniem wady nieważności postępowania. Wówczas niezależnie od uprzedzenia wyroku zaocznego wnioskiem o uzasadnienie powód może wnieść apelację od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo – stosownie do art. 343 § 2 k.p.c. W myśl przywołanej podstawy prawnej termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia otrzymania odpisu wyroku, a nie jak brzmi zasada wynikająca z art. 369 § 1 k.p.c., od dnia doręczenia odpisu wyroku z uzasadnieniem. Wspomniana wada orzeczenia w postaci nieważności zachodzi stosownie do art. 379 k.p.c. w przypadku, gdy: droga sądowa była niedopuszczalna (pkt 1), jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej, organu powołanego do jej reprezentowania lub przedstawiciela ustawowego, albo gdy pełnomocnik strony nie był należyście umocowany (pkt 2), jeżeli o to samo roszczenie między tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wszczęta albo jeżeli sprawa taka została już prawomocnie osądzona (pkt 3), jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy (pkt 4), jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw (pkt 5), jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu (pkt 6). Powyższa nieważność postępowania określana jest mianem względnej, gdyż dla wywarcia skutku wymaga stwierdzenia w odpowiednim orzeczeniu, zaś z chwilą uprawomocnienia się wyroku ulega sanacji, chyba że zostanie stwierdzona w trybie nadzwyczajnego środka zaskarżenia²⁶. Jeżeli zatem wyrok zaoczny uwzględniający powództwo zostanie wydany w warunkach o których mowa powyżej, strona posiada interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia. Powód bowiem zarówno w interesie własnym, jak i interesie społecznym ma prawo domagać orzeczenia, które nie jest obarczone żadną wadą. Przywołana wada w postaci nieważności postępowania zdarza się stosunkowo rzadko, jednak nie można z góry zakładać, że takie sytuacje nie mają miejsca. Zdaniem J. Forystka orzeczenia, które zostały wydane w warunkach nieważności, są wyrokami z tak kardynalnymi uchybieniami, które powodują, że te nie mogą zostać uznane za wywołujące skutki prawne. Takie orzeczenia nie mogą być uznane za prawomocne i wykonalne i nie dadzą się pogodzić z zasadami sprawiedliwości i praworządności obowiązującymi w demokratycznym państwie prawa²⁷. Pogląd przywołanego autora należy podzielić w całości.

Tak jak na wstępie zaznaczono, ustawodawca nie zajął się problematyką zaskarżenia wyroku zaocznego, który w całości podziela żądanie wywiedzione

²⁶ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne...*, s. 320.

²⁷ J. Forystek, *Eliminacja z obrotu prawnego orzeczeń sądów cywilnych wydanych przeciwko osobom w chwili wniesienia pozwu niezującym*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2022, nr 2, s. 118.

w pozwie. Brak ten może budzić poważne wątpliwości w zakresie zaskarżenia takiego orzeczenia. Na pierwszy rzut oka niedopuszczalne wydaje się wniesienie apelacji od wyroku zaocznego, który uwzględnia powództwo w całości. Powód w takim przypadku nie ma co do zasady interesu prawnego w zaskarżeniu takiego wyroku, zaś wnioskowanie o uchylenie bądź zmianę orzeczenia wydaje się być nieuzasadnione. Pogląd o niedopuszczalności zaskarżenia wyroku zaocznego, który uwzględnia powództwo w całości, mógłby być sprzeczny z konstytucyjną zasadą o co najmniej dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym²⁸. Kategoryczne uznanie, że od takiego orzeczenia nie przysługuje apelacja, stanowiłoby potencjalne naruszenie tej normy, gdyż ograniczałoby rozpoznanie sprawy tylko do jednej instancji. Idąc dalej, podnieść należy, że powód co do zasady ma interes prawny w zaskarżeniu takiego wyroku, ale tylko w przypadku, gdy zachodzi nieważność postępowania. Ta wada orzeczenia jest na tyle istotna, że zarówno w interesie powoda, jak i w interesie obrotu prawnego konieczne jest uchylenie takiego wyroku zaocznego. Nieważność postępowania, choć w praktyce występuje rzadko, jednak nie jest wykluczona.

Wobec powyższego należy dopuścić możliwość zaskarżenia wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w całości tylko do przypadków, gdy zachodzi nieważność postępowania. Kodeks co prawda ogólnie dopuszcza możliwość wniesienia apelacji przez powoda od takiego orzeczenia, nie precyzuje jednak zakresu, w jakim można skarżyć wyrok. Nie każdy bowiem wyrok zaoczny uwzględniający powództwo w całości podlega zaskarżeniu. Przyjmując taką koncepcję, możliwe byłoby zaskarżanie wszystkich tego typu orzeczeń, co w praktyce powodowałoby wydłużenie postępowań oraz stanowiłoby dodatkowy, niepotrzebny nakład pracy dla sądów odwoławczych. Ustawodawca zatem winien doprecyzować obecne rozwiązania w zakresie zaskarżenia przez powoda wyroku zaocznego, który w całości uwzględnia powództwo, do sytuacji, gdy zachodzi nieważność postępowania. Przykładowo wprowadzenie odesłania w art. 343 § 2 k.p.c. do art. 379 k.p.c. pozwoli określić ramy zaskarżenia takiego wyroku.

Podsumowanie

Konkludując, należy wykluczyć możliwość nieskrepowanego zaskarżenia wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo. Obecne uregulowania systemowe nie dają podstaw do tego, aby strona zaskarżyła orzeczenie, które jest dla niej korzystne. W pierwszej kolejności niezbędne jest wykazanie pokrzywdzenia orzeczeniem, tj. interesu prawnego w zaskarżeniu wyroku. Wyrok zaoczny uwzględniający powództwo co do zasady nie zawiera w sobie pokrzywdzenia powoda,

²⁸ Stosownie do art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.): postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

gdyż w całości uwzględnia jego żądanie. Równocześnie z formalnych przyczyn taka apelacja nie może w sobie zawierać wniosku o zmianę lub o uchylenie zaskarżonego wyroku (art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c.), gdyż trudno zakładać, aby powód po wydaniu korzystnego orzeczenia nagle się z nim nie zgadzał.

Jedyny przypadek dopuszczalności apelacji od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo to wydanie orzeczenia w warunkach nieważności postępowania. Wówczas uwzględniony jest interes prawny strony, gdyż wadliwe orzeczenie nie może być podstawą dalszego dochodzenia roszczenia. W takim przypadku (nieważności) stronie przysługuje apelacja od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo bez uprzedniego złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku, który jest niedopuszczalny. Sąd odwoławczy także niezależnie od granic zaskarżenia winien brać pod uwagę nieważność postępowania (art. 378 § 1 k.p.c.). W razie stwierdzenia nieważności postępowania sąd drugiej instancji uchyla zaskarżony wyrok, znosi postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazuje sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 386 § 2 k.p.c.) albo odrzuca pozew lub umarza postępowanie (art. 386 § 2 i 3 k.p.c.)²⁹. Sąd odwoławczy zatem winien orzec kasatoryjnie w przypadku orzeczenia, które jest obarczone wadą nieważności postępowania.

Analizując obecny stan prawny, powstaje wątpliwość co do formalnych podstaw do wniesienia apelacji od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo. Jak zasygnalizowano powyżej, na skutek reformy procesu cywilnego z 7 listopada 2019 r. jednym z warunków *sine qua non* skutecznego wniesienia apelacji jest poprzedzenie jej prawidłowym (spełniającym ustawowe przesłanki) wnioskiem o uzasadnienie wyroku. Z kolei jak wynika z art. 342 k.p.c., wyrok uwzględniający powództwo nie podlega uzasadnieniu, wobec czego wniosek taki winien zostać odrzucony zgodnie z art. 328 § 4 k.p.c. jako niedopuszczalny. Ustawodawca wprowadza jednak możliwość wniesienia apelacji pomimo braku takiego wniosku (art. 343 § 2 k.p.c.). Wtedy termin do zaskarżenia orzeczenie biegnie od dnia doręczenia wyroku zaocznego. W tym miejscu pojawia się zatem niekonsekwencja ustawodawcy, który powinien zagwarantować możliwość złożenia wniosku o uzasadnienie wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo albo ograniczyć możliwość zaskarżenia takiego wyroku. Przy czym odnosząc się do drugiego poglądu, należałoby wskazać dopuszczalność zaskarżenia wyroku uwzględniającego powództwo jedynie do przypadków, w których zachodziłaby nieważność postępowania. Wykluczenie w całości apelacji od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo należy uznać za niedopuszczalne choćby z uwagi na to, że takie orzeczenie obarczone wadą nieważności nie może funkcjonować w obrocie prawnym. Kontrola instancyjna z kolei stanowi gwarancję, że takie orzeczenie zostanie wyeliminowane z obrotu.

²⁹ Postanowienie SN z dnia 29 grudnia 2020 r., sygn. I CZ 80/20, LEX nr 3100960.

Bibliografia

- Borzemska K. [w:] *Postępowanie cywilne w teorii i judykaturze*, red. I. Gil, Warszawa 2020.
- Broniewicz W., Marciniak A., Kunicki I., *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2016.
- Cichorska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz 2020*, red. P. Rylski, Warszawa 2022, Legalis.
- Ereciński T., *Apelacja w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2020.
- Forystek J., *Eliminacja z obrotu prawnego orzeczeń sądów cywilnych wydanych przeciwko osobom w chwili wniesienia pozwu niezującym*, „Transformacje Prawa Prywatnego” 2022, nr 2.
- Gałas A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–50539*, t. I: *Art. 343 k.p.c.*, red. T. Szanciło, Warszawa 2019, Legalis.
- Jakubecki A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Artykuły 1–366*, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.
- Kaczmarek-Templin B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, red. J. Gołaczyński, D. Szostek, Warszawa 2019.
- Manowska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. I: *Art. 1–477(16)*, red. M. Manowska, Warszawa 2021
- Śladkowski M., *Apelacja i zażalenie w postępowaniu cywilnym po zmianach dokonanych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r.*, „Roczniki Prawa i Administracji” 2020, nr 4.
- Weitz K., *Wyrok zaoczny oddalający powództwo*, „Polski Proces Cywilny” 2011, nr 3.

Streszczenie

Niniejszy artykuł porusza kwestię dopuszczalności apelacji powoda od wyroku zaocznego uwzględniającego powództwo w całości. Kwestia zaskarżenia przez powoda wyroku zaocznego, który w całości uwzględnia żądanie pozwu, nie jest jasna i oczywista. Przedmiotowe opracowanie wyjaśnia, czy istnieje możliwość apelacji od takiego wyroku, oraz wskazuje przesłanki skutecznego zaskarżenia orzeczenia.

Słowa kluczowe: apelacja, wyrok zaoczny, nieważność postępowania

ADMISSIBILITY OF THE PLAINTIFF’S APPEAL AGAINST A DEFAULT JUDGMENT AVAILABLE – COMMENTS *DE LEGE LATA, DE LEGE FERENDA*

Summary

This article deals with the issue of the admissibility of the claimant’s appeal against a default judgment admitting the claim in its entirety. The issue of the claimant’s appeal against a default judgment, which fully takes into account the claim, is not clear and obvious. This study explains whether it is possible to appeal against such a judgment and indicates the conditions for an effective appeal against the judgment.

Keywords: appeal, default judgment, invalidity of proceedings